

Praktijkgericht onderzoek naar betekenisvol leren met verhalen

1. Afnemende aandacht voor verhalen in de onderwijspraktijk

Met het verdwijnen van ‘de grote verhalen’ in onze samenleving en de komst van steeds meer onderwijsmethodes lijkt het soms alsof verhalen op school er minder toe zijn gaan doen. Het vertellen van persoonlijke verhalen is (vooral op de basisschool) nogal eens vluchtig en niet gericht op nadenken over de inhoud en de manier van vertellen. Vertellingen komen lang niet overal meer voor en voor voorlezen is niet altijd tijd. Vrij lezen in zelfgekozen boeken wordt weliswaar als belangrijk gezien, maar dan vooral om de leesvaardigheid of de literaire competentie te verbeteren. Er is niet altijd aandacht voor de vraag wat een verhaal met een leerling doet. En als verhalen al in methodes zijn opgenomen, dan hebben ze een uitgesproken didactisch doel en heten ze ‘anker-verhalen’ of ‘sleutelverhalen’. Er komt een aantal van tevoren geselecteerde moeilijke woorden in voor of een moreel probleem dat met behulp van bijbehorende vragen met de leerlingen kan worden besproken.

2. Een toekomst met verhalen

Maar er is ook een andere kant. Buiten het onderwijs is juist veel belangstelling voor de kracht van verhalen (zie bijvoorbeeld de tweejaarlijkse conferentie *Narrative Matters*). Menselijke hersenen zijn uitermate geschikt voor het begrijpen van verbanden en dus voor het begrijpen van verhalen (Newkirk 2012). Het belang van levensverhalen wordt al langer gezien in de zorg (Bohlmeijer e.a. 2007) of in het bedrijfsleven (zie de aandacht voor *Ted-talks*). Ook is steeds meer aandacht voor narratief onderzoek, ook in het onderwijs (Kelchtermans 2016). De laatste jaren neemt de aandacht van onderwijswetenschappers voor verhalen in het onderwijs zichtbaar toe. Het gaat dan bijvoorbeeld om het beter leren kennen van jezelf en van anderen door levensverhalen (Moenander & Woods 2017; Leeman 2016; Schaafsma & Van Koeven 2017). Deze hernieuwde aandacht voor verhalen is niet in de laatste plaats te danken aan het denken over het onderwijs van de toekomst. Hoe dat onderwijs er precies uitziet, weet nog niemand, maar dat verhalen er een rol in spelen, lijkt duidelijk. Immers, niet het overdragen van kennis, maar creatief denken, samenwerken en (her)formuleren zijn belangrijke toekomstgerichte vaardigheden (SLO 2018). Toekomstgerichte (digitale) toepassingen en verhalen lijken dan ook onlosmakelijk met elkaar verbonden. Er zijn al mooie voorbeelden van, zoals het vertellen van verhalen in *digital stories* (zie bijvoorbeeld digitalstory.nl) of het inzetten van *games* om (oude) literatuur te leren begrijpen (Smits & van Koeven 2016).

3. Praktijkonderzoek in de Master *Educational Needs*

In de master *Educational Needs* van de Hogeschool Windesheim zijn we dan ook een onderzoeksgroep gestart waarin we ons middels praktijkgericht onderzoek afvragen op welke manieren verhalen kunnen worden ingezet om onderwijs betekenisvol te maken. Studenten kunnen daarbij zelf kiezen vanuit welk perspectief ze het gebruik van verhalen verder willen verkennen. Ze werken interessante projecten uit. Ireen voert in het sbo een onderzoek uit waarin ze start met een prentenboek en aan de hand daarvan haar eigen verhaal vertelt over een aan het boek ontleend thema. Vervolgens vraagt ze leerlingen om hun persoonlijke verhalen te tekenen en aan de hand van die tekeningen hun verhaal te vertellen. Mandy doet een onderzoek waarbij leerlingen hun favoriete passages uit kinderboeken kiezen en vervolgens uitleggen waarom een passage hun favoriet is. Femke laat leerlingen, op basis van het thema 'ruimte', in groepen scripts schrijven en vervolgens een digitaal verhaal maken. Stefanie zet de eigen levensverhalen van studenten Verpleegkunde in om te leren. Erica tekent met kleuters eigen verhalen naar aanleiding van een prentenboek. En Geja vraagt leerlingen om zich te verplaatsen in personen uit de geschiedenis en zich vervolgens voor te stellen hoe ze zich in die omstandigheden zouden voelen. In de meeste onderzoeken ontwerpen de studenten een interventie en gaan ze na in hoeverre die als betekenisvol wordt ervaren door leerlingen en leraren.

4. Wat leren we over verhalen en betekenisvol onderwijs?

We leren dat bestaande verhalen inspirerend zijn voor het vertellen van eigen verhalen. Als aan de hand van een bestaand verhaal een eigen verhaal moet worden verteld, luisteren en lezen leerlingen veel aandachtiger. Ze zijn emotioneel betrokken, worden nieuwsgierig en krijgen ideeën voor eigen verhalen.

We leren dat de leraar een belangrijk rolmodel is bij het vertellen van verhalen. Het is heel inspirerend voor leerlingen wanneer een leraar een eigen verhaal vertelt. Dat zorgt voor een grotere nabijheid en samenhangigheid.

We leren dat het van belang is om aandacht te hebben voor de structuur van verhalen. Verhalen zijn nooit in één keer goed. Leerlingen hebben daadwerkelijk feedback nodig. Dat geldt zeker ook als er technologische toepassingen worden ingezet.

We leren dat het vertellen van verhalen mondeling of schriftelijk wordt verdiept wanneer de verhalen ook worden verbeeld, bijvoorbeeld door ze te tekenen of door ze digitaal te verbeelden.

We leren dat samenwerken bij het bespreken van verhalen en het construeren van nieuwe verhalen erg belangrijk is.

We leren dat het werken met verhalen (het analyseren van bestaande verhalen en het maken van eigen verhalen) vertraagt en aanzet tot denken. Dat zorgt voor verdieping en werkelijk leren.

We leren dat het van belang is dat werken met verhalen een routine wordt. Dat leidt ertoe dat de verhalen steeds beter worden.

We leren dat het motiverend en betekenisvol is om verhalen te delen met anderen, of dat nu is door ze te vertellen, door ze aan elkaar te laten lezen of door te werken met een website.

We leren dat werken met verhalen niet vanzelfsprekend als onderwijs wordt gezien door collega's. Ze missen het overdragen van kennis en vragen zich af of de leerlingen wel werkelijk iets hebben geleerd.

5. Tot slot

Van onze eerste onderzoeksgroep hebben we veel geleerd. Zo viel ons op dat studenten een interventie uitvoerden en die onderzochten door leerlingen en collega's naar

hun ervaringen te vragen met betrekking tot de betekenis ervan voor het onderwijs. De verhalen zelf sneeuwden soms wat onder ten voordele van het vertellen over de betekenis ervan. In het studiejaar 2018-2019 starten we met een nieuwe onderzoeksgroep. Dat geeft ons de kans om onze bevindingen te verdiepen.

Referenties

- Bohlmeijer, E., L. Mies & G. Westerhof (2007). *De betekenis van levensverhalen. Theoretische beschouwingen en toepassingen in onderzoek en praktijk*. Houten: Bohn, Stafleu van Loghum.
- Kelchtermans G. (2016). 'The Emotional Dimension in Teachers' Work Lives: A Narrative-Biographical Perspective'. In: M. Zembylas & P. Schutz (eds.). *Methodological Advances in Research on Emotion and Education*. SpringerLink, p. 31-42.
- Leeman, Y. (2016). "Met verhalen stevig in een superdiverse wereld komen staan". In: *PIP-magazine*, 91, p. 22-26.
- Moenandar, S.J. & L. Wood (eds.) (2017). *Stories of Becoming: The Use of Storytelling in Education, Counselling and Research*. Nijmegen: Campus Orleon.
- Newkirk, T. (2012). "How we Really Comprehend Nonfiction". In: *Educational Leadership*, 69 (6), p. 28-32.
- Schaafsma, F. & E. van Koeven (2017). "Levensverhalen van studenten". In: *PIP-magazine*, 23 (99), p. 22-30.
- Smits, A. & E. van Koeven (2016). "Onderwijs in de 21^e eeuw". In: *Geletterdheid en schoolsucces*. Online raadpleegbaar op: <https://geletterdheidschoolsucces.blogspot.com/2016/12/onderwijs-in-de-21ste-eeuw.html>.
- SLO (2018). 'Curriculum van de toekomst'. Online raadpleegbaar op: <http://curriculumvandetoekomst.slo.nl/ct>.
- University of Houston Education (2018). 'Digital storytelling'. Online raadpleegbaar op: <http://digitalstorytelling.coe.uh.edu/index.cfm>.
- University of Twente (2018). 'Conference Narrative matters 2018'. Online raadpleegbaar op: <https://www.utwente.nl/en/bms/narrativematters2018/>.